

T.C. M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Tarih : 02.10.2026
Sayı : 1076

10/4596

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Engelli yurttaşların eğitimden mesleki eğitime, stajdan kamu ve özel sektör istihdamına, EKPSS'den kota uygulamalarına, erişilebilir işyerlerinden makul düzenlemelere, girişimcilikten kooperatifleşmeye, sosyal yardımlardan gelir güvencesine kadar ekonomik hayata katılım süreçlerinde karşılaştıkları yapısal sorunların araştırılması; engelli kadınların, gençlerin ve farklı engel gruplarının çalışma hayatındaki çoklu dezavantajlarının ortaya konulması; engelli bireylerin sosyal yardıma bağımlı kalmadan insan onuruna yaraşır, güvenceli ve nitelikli istihdama erişebilmesi için kalıcı çözüm önerilerinin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasını arz ve teklif ederim.

Op. Dr. Ali KARAOBA

Uşak Milletvekili

Handwritten signature

Jale Nur SÖLÜ
Eskişehir M.

GEREKÇE

Türkiye’de engelli yurttaşların çalışma hayatına katılımı, meslek edinmesi, nitelikli eğitime erişmesi, kendi gelirini elde edebilmesi, sosyal yardıma bağımlı olmadan ekonomik özgürlüğünü kazanabilmesi ve insan onuruna yaraşır bir yaşam kurabilmesi; yalnızca sosyal politika başlığı altında ele alınamayacak kadar kapsamlı bir hak, kalkınma, eğitim, istihdam, üretim ve eşit yurttaşlık meselesidir. Engelli bireylerin istihdamı, çoğu zaman yalnızca “kota” ya da “EKPSS ataması” üzerinden tartışılmakta; oysa asıl sorun okul öncesinden başlayarak mesleki eğitime, yükseköğretime, staja, işbaşı eğitimine, özel sektör istihdamına, kamu atamalarına, erişilebilir işyerlerine, makul düzenlemelere, girişimcilğe, kooperatifleşmeye, dijital çalışma imkânlarına, sosyal güvenlik haklarına ve gelir güvencesine kadar uzanan bütüncül bir ekonomik katılım zinciridir.

Engelli yurttaşların ekonomik özgürlüğü sağlanmadan eşit yurttaşlıktan söz edilemez. Bir yurttaşın okuyacağı okul erişilebilir değilse, mesleki eğitimde ihtiyaç duyduğu destek sağlanmıyorsa, staj yapacağı işyeri onu kabul etmiyorsa, iş başvurusunda ayrımcılığa uğruyorsa, işyerine ulaşamıyorsa, işyerinde makul düzenleme yapılmıyorsa, kota yalnızca kâğıt üzerinde kalıyorsa, aldığı sosyal yardım çalışmaya başladığında kesileceği için istihdama geçmekten korkuyorsa, kendi işini kurmak için sermaye ve rehberlik bulamıyorsa, bu yurttaş “çalışma hakkı var” demek yeterli değildir. Hak, kâğıt üzerinde değil; eğitimde, sokakta, ulaşımında, işyerinde, ücrette ve sosyal güvenlikle gerçek olduğunda haktır.

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’nin 27’nci maddesi, engelli bireylerin diğer bireylerle eşit koşullarda çalışma hakkını açıkça güvence altına almaktadır. Bu hak; engelli bireylerin serbestçe seçtikleri veya kabul ettikleri bir işte yaşamlarını kazanabilmelerini, açık, kapsayıcı ve erişilebilir bir işgücü piyasasında yer alabilmelerini, ayrımcılığa uğramamalarını, eşit işe eşit ücret alabilmelerini, güvenli ve sağlıklı koşullarda çalışabilmelerini, mesleki rehberlik ve eğitim hizmetlerine erişebilmelerini, kariyer gelişiminden yararlanabilmelerini, kendi işini kurma, kooperatifleşme ve girişimcilik olanaklarına ulaşabilmelerini kapsamaktadır. Dolayısıyla engelli istihdamı, yalnızca kamuya belli sayıda atama yapmakla sınırlı değildir; devletin bütün eğitim, çalışma, ekonomi ve sosyal güvenlik politikalarının engellilik kapsayıcı hale getirilmesini gerektirir.

Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası'nın ortaya koyduğu küresel veriler, engelli bireylerin çalışma hayatına katılımının dünya genelinde engelli olmayan bireylere göre ciddi biçimde düşük olduğunu göstermektedir. OECD ülkelerinde engelli bireylerin istihdam oranının engelli olmayan bireylerin istihdam oranının oldukça gerisinde kaldığı; engelli çocukların eğitimden kopma riskinin daha yüksek olduğu; eğitim tamamlama düzeyindeki farkların ilerleyen yaşlarda istihdam ve gelir eşitsizliğine dönüştüğü bilinmektedir. Bu tablo, engelli bireylerin işsizliğinin bireysel yetersizlikten değil; erişilemeyen eğitimden, ayrımcı işgücü piyasasından, düşük beklentiden, yetersiz mesleki yönlendirmeden, işveren önyargılarından ve kamu politikalarındaki bütünlük eksikliğinden kaynaklandığını göstermektedir.

Türkiye'de de engelli istihdamı büyük ölçüde kota sistemi, EKPSS, korumalı işyeri, mesleki eğitim kursları ve sosyal yardım politikaları üzerinden yürütülmektedir. Ancak bu araçların birbirini tamamlayan, ölçülebilir, denetlenebilir ve sonuç odaklı bir ulusal stratejiye dönüştüğü söylenemez. Kamu kurumlarında engelli personel çalıştırma yükümlülüğü bulunmasına rağmen engelli kadrolarının ne ölçüde dolduğu, hangi kurumlarda açık bulunduğu, hangi unvanlarda yığılma yaşandığı, hangi engel gruplarının atama sürecinde geride kaldığı, EKPSS'ye giren adayların kaçının kendi eğitim alanına uygun işe yerleşebildiği, yerleşenlerin kaçının işyerinde makul düzenleme yapıldığı ve kaç kişinin çalışma koşulları nedeniyle işten ayrıldığı konusunda kamuoyuna düzenli, ayrıntılı ve anlaşılır veri sunulmamaktadır.

Engelli bireylerin kamu istihdamında yaşadığı sorunlar yalnızca atama sayısı ile sınırlı değildir. Birçok engelli yurttaş, eğitim aldığı alanla ilgisiz kadrolara yerleştirilmekte, mesleki birikimini kullanamayacağı görevlerde çalıştırılmakta, kariyer basamaklarında ilerlemekte güçlük yaşamakta, görevde yükselme süreçlerinde görünmez engellerle karşılaşmakta, işyerinde erişilebilirlik ve makul düzenleme talep ettiğinde bürokratik dirençle karşılaşabilmektedir. Bazı engelli çalışanlar için sorun işe girmek değil, işte kalabilmek ve insan onuruna uygun koşullarda çalışabilmektir. İşyerinde asansör, rampa, erişilebilir tuvalet, uygun masa-sandalye, ekran okuyucu yazılım, işaret dili desteği, esnek çalışma, uzaktan çalışma, görev uyarlaması, ulaşım desteği ve mobbingden korunma mekanizması yoksa istihdam hakkı kâğıt üzerinde kalmaktadır.

Özel sektör açısından da benzer bir tablo vardır. İş Kanunu'nda engelli işçi çalıştırma yükümlülüğü bulunmasına rağmen, kota yükümlülüğünün ne kadar etkin denetlendiği, kotaya uymayan

işverenlerden kesilen idari para cezalarının engelli istihdamını artıracak biçimde kullanılıp kullanılmadığı, işverenlerin gerçek ve nitelikli istihdam mı sağladığı yoksa yalnızca yükümlülüğü şeklen yerine mi getirdiği açık biçimde değerlendirilmelidir. Engelli bireyleri düşük ücretli, kariyer imkânı olmayan, görünmeyen ve sınırlı işlere sıkıştıran bir istihdam anlayışı kapsayıcılık değildir. Gerçek kapsayıcılık, engelli bireyin yeteneğine, eğitimine ve tercihinine uygun nitelikli işte, eşit ücretle, güvenli ve erişilebilir koşullarda çalışabilmesidir.

Engelli öğrencilerin meslek edinme süreci, istihdam zincirinin en kritik halkalarından biridir. Özel eğitim meslek okulları, mesleki ve teknik Anadolu liseleri, rehberlik hizmetleri, üniversitelerin engelli öğrenci birimleri, meslek yüksekokulları, staj programları, çıraklık ve işbaşı eğitimleri engelli öğrencileri gerçek iş yaşamına hazırlayacak biçimde yeniden ele alınmalıdır. Bugün birçok engelli öğrenci ya meslek seçimi aşamasında yeterli rehberlik alamamakta ya da aldığı eğitim işgücü piyasasında karşılığı olan becerilere dönüşmemektedir. Okulda öğrenilen meslek ile piyasada talep edilen iş arasında kopukluk varsa, engelli öğrenci mezun olduğunda işsizliğe mahkûm olmaktadır.

Mesleki eğitimde engelli öğrenciler bakımından en büyük sorunlardan biri de “düşük beklenti” anlayışıdır. Engelli öğrenciler çoğu zaman yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda değil, mevcut sınırlı programlara ve kurumların kapasitesine göre yönlendirilmektedir. Dijital beceriler, yazılım, veri işleme, uzaktan destek hizmetleri, tasarım, muhasebe, çağrı merkezi, e-ticaret, sosyal medya yönetimi, kamu hizmetleri, bakım ekonomisi, kültür-sanat, spor, tarım teknolojileri ve kooperatifçilik gibi alanlarda engelli öğrencilerin mesleki gelişimini destekleyecek çağdaş programlar yeterince yaygınlaştırılmamıştır. Bu durum özellikle görme, işitme, bedensel, zihinsel, otizm spektrumunda olan ve süregelen hastalığı bulunan öğrenciler bakımından farklı ve kişiselleştirilmiş mesleki planlama ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Engelli kadınların ekonomik yaşama katılımı ayrıca ele alınmalıdır. Engelli kadınlar hem engellilik hem toplumsal cinsiyet ayrımcılığı hem de yoksulluk nedeniyle çoklu dezavantaj yaşamaktadır. Eğitimden erken kopma, bakım yükü, aile içi bağımlılık, güvenli ulaşım eksikliği, işyerinde taciz ve ayrımcılık riski, esnek ve erişilebilir çalışma modellerinin yetersizliği engelli kadınların istihdama katılımını daha da zorlaştırmaktadır. Engelli kadınların üretim kooperatifleri, dijital

girişimcilik, evden çalışma, yerel kalkınma projeleri, güvenli ulaşım, kreş, bakım desteği ve sosyal güvenlik haklarıyla güçlendirilmesi ayrı bir kamu politikası olarak ele alınmalıdır.

Engelli gençlerin işgücü piyasasına geçişinde de ciddi bir boşluk bulunmaktadır. Eğitimden işe geçiş, kariyer danışmanlığı, staj, mentorluk, işbaşı eğitimi, işveren eşleştirmesi ve mezun takibi yeterince kurumsallaşmamıştır. Bir engelli genç mezun olduğunda hangi kuruma başvuracağını, hangi becerilere ihtiyaç duyduğunu, hangi haklara sahip olduğunu, işverenin hangi yükümlölükleri bulunduğunu ve hangi desteklerden yararlanabileceğini çoğu zaman bilememektedir. Kamu kurumları arasında veri paylaşımı ve yönlendirme sistemi zayıf kaldığında, engelli gençler eğitimden sonra uzun süre evde kalmakta, işgücünden kopmakta ve ekonomik bağımsızlık şansını kaybetmektedir.

Ekonomik özgürlük meselesi sosyal yardım sistemiyle de doğrudan ilişkilidir. Engelli aylığı, evde bakım yardımı, sosyal destekler ve çalışma geliri arasındaki ilişki dikkatle incelenmelidir. Engelli birey çalışmaya başladığında veya sınırlı gelir elde ettiğinde desteklerin tamamen kesilmesi, istihdama geçişi caydıran bir yapıya dönüşebilmektedir. Sosyal yardım sistemi, engelli yurttaşı çalışmamaya zorlayan değil; güvenli biçimde çalışma hayatına geçişini destekleyen, gelir arttıkça kademeli dönüşen ve yoksulluğa düşme riskini azaltan bir yapıya kavuşturulmalıdır. Aksi halde sosyal yardım, hak temelli bir güvence olmaktan çıkıp ekonomik bağımlılığı kalıcılaştıran bir mekanizmaya dönüşebilir.

Girişimcilik ve kendi işini kurma olanakları da engelli bireyler için özel olarak değerlendirilmelidir. İşKUR hibe programları, KOSGEB destekleri, belediye kooperatifleri, sosyal girişim modelleri, diğital pazar yerleri, erişilebilir finansman ve mikro kredi mekanizmaları engelli bireylerin gerçek ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmelidir. Engelli girişimcilerin yalnızca başlangıç sermayesine değil; erişilebilir işyeri, muhasebe desteği, pazarlama, diğital beceri, mentorluk, kamu alımlarına erişim, ürünlerini satabileceği pazar kanalları ve sürdürülebilir danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç vardır. Bir defalık hibe verip sonrasını izlemeyen bir model kalıcı ekonomik özgürlük yaratmaz.

Yerel yönetimlerin de bu alanda önemli sorumluluğu vardır. Belediyeler yalnızca sosyal yardım dağıtan kurumlar değil; yerel istihdamı, mesleki eğitimi, erişilebilir ulaşımı, engelli kooperatiflerini, kent ekonomisine katılımı ve yerel işverenlerle eşleştirmeyi sağlayabilecek

kurumlardır. Kentte ulaşım erişilebilir değilse, kaldırım ve duraklar kullanılamıyorsa, işyerleri erişilebilir değilse, engelli yurttaşın iş bulması da işte kalması da zorlaşır. Bu nedenle engelli istihdamı merkezi yönetim, yerel yönetim, üniversiteler, organize sanayi bölgeleri, meslek odaları, sendikalar, işveren örgütleri ve engelli örgütleriyle birlikte ele alınmalıdır.

Dünyadaki örnekler, kota sisteminin tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Japonya'da engelli istihdamında kota sistemi ve işveren yükümlülükleri uzun yıllardır uygulanmakta, engelli istihdamı rekor düzeylere ulaşsa da özel şirketlerin tamamının yasal kotayı karşılayamadığı ve işlerin niteliği bakımından eleştirilerin sürdüğü görülmektedir. Fransa'da engelli bireylerin istihdamı ve eğitimde kapsayıcılık alanında ilerlemeler olsa da erişilebilirlik, kamu hizmetleri ve işgücü piyasasında yapısal eksikliklerin devam ettiği tartışılmaktadır. Şili'de büyük işyerlerine engelli istihdam kotası getiren düzenlemeler kayıtlı engelli istihdamını artırma yönünde örnek gösterilmekte; ancak eğitimden işe geçiş ve nitelikli istihdam sorunları devam etmektedir. Bu örnekler, Türkiye için önemli bir dersi ortaya koymaktadır: Kota, başlangıç aracı olabilir; ama eğitim, erişilebilirlik, makul düzenleme, işveren denetimi, kariyer gelişimi ve sosyal güvenlik reformu olmadan tek başına yeterli değildir.

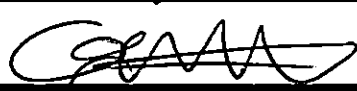
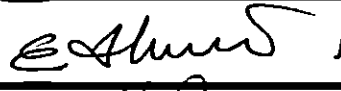
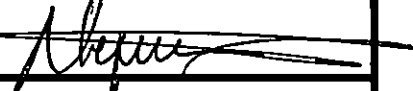
Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde engelli bireylerin sorunlarına ilişkin genel nitelikli bir komisyon kurulmuş olması önemlidir. Ancak engelli bireylerin ekonomik yaşama katılımı, eğitimden istihdama geçişi, meslek edinmesi, işgücü piyasasında ayrımcılıkla mücadele etmesi, kamu ve özel sektör istihdamı, girişimcilik, sosyal yardım-istihdam dengesi ve ekonomik özgürlük başlıkları başlı başına ayrı ve derinlikli bir inceleme gerektirmektedir. Genel kapsamlı bir engelli komisyonunun bu kadar geniş bir alan içinde ekonomik katılım meselesini tüm boyutlarıyla ele alması mümkün değildir. Engelli yurttaşların yoksulluğa mahkûm edilmemesi, sosyal yardıma bağımlı bırakılmaması ve kendi emeğiyle yaşamını kurabilmesi için özel olarak engelli istihdamı ve ekonomik özgürlük odaklı bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulması zorunludur.

Bu nedenle; Türkiye'de engelli bireylerin işgücüne katılım oranlarının, kamu ve özel sektörde istihdam düzeylerinin, açık engelli kadrolarının, EKPSS sistemi ve atama süreçlerinin, engel gruplarına göre istihdam dağılımının, engelli öğrencilerin mesleki eğitimden istihdama geçişinin, özel eğitim meslek okulları ve mesleki teknik eğitim programlarının işgücü piyasasıyla uyumunun, üniversitelerde engelli öğrencilerin staj ve kariyer desteklerinin, işyerlerinde makul düzenleme

uygulamalarının, erişilebilir ulaşım ve işyeri koşullarının, engelli kadınların ve gençlerin istihdamdaki özel sorunlarının, sosyal yardımlar ile çalışma gelirleri arasındaki ilişkinin, engelli girişimciliği ve kooperatifleşme olanaklarının, özel sektör kota yükümlülüklerinin ve denetimlerinin, kamu kurumlarının engelli personel çalıştırma yükümlülüğüne uyumunun, engelli çalışanların işte kalma, görevde yükselme, mobbingden korunma ve kariyer gelişimi sorunlarının, dijital çalışma ve uzaktan çalışma olanaklarının, iş kazası ve meslek hastalığı risklerinin, sendikal haklara erişimin ve engelli örgütlerinin karar alma süreçlerine katılımının tüm yönleriyle araştırılması; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, YÖK, İŞKUR, SGK, KOSGEB, yerel yönetimler, üniversiteler, sendikalar, işveren örgütleri, meslek odaları, engelli örgütleri ve bilim insanlarının katılımıyla engelli yurttaşların ekonomik özgürlüğünü güvence altına alacak bağlayıcı, ölçülebilir ve kalıcı çözüm önerilerinin geliştirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca ayrı bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasını arz ve teklif ederim.

17.07.2026

..... Sayılı Meclis Araştırma Önergesinin İmza Çizelgesi

Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	İmza
Hüseyin YILMAZ	AYDIN	
Gemma Akbulut	İst.	
Deniz Demir	Ankara	
İnan Akgün Alp	Kars	
Hasan Öztürkmen	Gaziantep	
Semra Dincer	Ankara	
Ergin ALTAY	İstanbul	
Ali ÖZTUNÇ	K. Maraş	
Cem AVSAR	Tekirdağ	
Orhan SARICAL	Bursa	
Udur POUK	İzmir	
Rifat T. NALBANTOĞLU	İzmir	
Vecdi Bındıç	Kırklareli	
Abdül EROL	Elaazığ	
Mustafa Akpınar	Ordu	
Türker ATİT	Bolu	
Necmi Yıldırım Koca	Hatay	
Nurhan Yener	Tekirdağ	
Baris BEKTAŞ	Konya	